

J. ZEMAN, Crna vizija XV

snima Dioklecijanovu palaču te ujedno piše studiju koja je temeljni rad o tome spomeniku.

BIBL.: *Les origines chrétiennes dans la province romaine de Dalmatie*, Paris 1906; *Le Palais Dioclétien à Spalato* (s E. Hébrardom), Paris 1911; *Le Palais de Dioclétien relevés et restaurations* (s E. Hébrardom), Paris 1912; *Les origines chrétiennes dans les provinces damubiennes de l'Empire Romain*, Paris 1918.

J. Bil.

ZELIĆ, Ivan, slikar (Postira na Braču, 30. IX. 1942). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1967. Grafiku usavršavao kod M. Detonija. Od 1970. profesor na Pedagoškoj akademiji, a od 1980. na Filozofskome fakultetu u Zadru. Bavi se teorijom i praksom lik. pedagogije i dječjega stvaralaštva. U njegovim ranim radovima osjećaju se dodiri sa socijalnim ekspresionizmom grupe »Biafre« (Parada, 1972). U djelima nastalim 80-ih godina naglašava narativnu strukturu prizora, dekorativnost i kolorističku prozračnost na način postmodernoga slikarstva (*Tutankamonov san*, 1983; *Donat*, 1984). U grafikama varira cvjetne i životinjske motive (mapa *Šikara*, 1975). — Samostalno izlagao u Zadru, Splitu, Dubrovniku, Starome Gradu, Zagrebu, Rijeci, Senju i Windsoru (Canada). Bavi se ilustracijom i grafičkim oblikovanjem.

LIT.: Z. Poznić, Ivan Zelić (katalog), Zagreb 1983. — V. Ekl, Ivan Zelić (katalog), Senj 1986.

Vi. Si.

ZELINA → SVETI IVAN ZELINA

ZELINGRAD, ruševine burga SZ od Zeline. Prvi se put spominje 1295. Nekada, čini se, središte moravečke župe, Z. je 1320. u posjedu Nikole, sina Petra Ludbreškoga, a 1434. obitelji Bychele. Za grad su se otimala 1527–36. pristaše Zapolje i Ferdinanda. Zapolja ga je 1531. darovao P. Palfiju. Od 1536. burg drže Kaštelanovići a poslije njih, cijelo stoljeće, Kerečenji, koji ga popravljaju. U drugoj pol. XVI. st. tu je pohranjen arhiv Čazmanskoga kaptola. Od 1640. grad se spominje kao ruševina. Obrambeni zid, ojačan ulaznom kulom kružne osnove, zatvarao je dvorište u kojemu je bila poligonalna kula. U prvoj pol. XVI. st. burg je dobio vanjske zidove s tri polukule kružne osnove (u juž. polukuli pronađen fragment s natpisom iz 1535, koji spominje naručioca nove tvrđave kaštelana Jurja Kerhena).

LIT.: V. Klaić, Prilozi za poviest grada Zeline, VjHAD, 1910–11. — B. Gušić, Medvednica, Zagreb 1924, str. 268. — Š. Habunek-Moravac i S. Krstić, Radovi na starom gradu Zelini, Vijesti MK, 1959, 1. — Š. Habunek-Moravac, Grad Zelingrad, Arhitektura, 1971, 109–110.

A. Ht.

ZEMAN, Josip, kipar i oblikovatelj (Palešnik kraj Bjelovara, 3. V. 1927). Završio Školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu 1955. Već od početka stvaranja priklanja se apstrakciji te avangardi, koja je obilježila njegove najranije radove (*Rotirajući akt*, 1954). Eksperimentalni duh pokazuje *Ptica raketa oblijeće obruč svijeta* (1962), označeno kao »simbioza zvuka i pokreta« i jedan od naših prvih mobila. Dva ciklusa skulptura bitno

određuju njegovo stvaralaštvo: *Igra drva* (1955–63) i *Crne vizije* (1964–92). Pojednostavnjenje oblika dovelo ga je do arhitektski pročišćenih, okomitih i vodoravnih ritmova u prostoru. *Crne vizije* su sklopni objekti, sastavljeni od strojno obrađenih drvenih dijelova. Njegov se izraz kreće od organskoga do geometrijskoga, od slobodnije obrađenih do uglačanih površina (*Crna ptica*, 1957; *Arhitektura koja lebdi*, 1963; *M – skulpture*, 1964–92).

Znatian dio svojega opusa ostvaruje na području modernoga dizajna. Prototip telefona iz 1954 (objavljen 1972. u »Design industrie«) primjer je rijetke sinteze uporabne zakonitosti i kiparskoga shvaćanja oblika. Njegove svjetiljke, sistemi posuda i suveniri zrače čistoćom oblika i znalackom obradom materijala. — Samostalno je izlagao u Bjelovaru, Opatiji, Monte Carlu, Zagrebu, Parizu, Chibi, Nari i Okinawi.

LIT.: B. Pavlović, Josip Zeman – Igra drva 1955–63 (katalog), Zagreb 1964. — D. Venturini, Josip Zeman – trenutak skulpture, Sintez, 1968, 10–11. — G. Quén, Zeman – skulpture 1955–78 (katalog), Zagreb 1979. — T. Lukšić, Josip Zeman – Igra drva 1955–63 (katalog), Zagreb 1981. — Z. Rus i M. Šolman, Apstraktne tendencije u Hrvatskoj 1951–1981 (katalog), Zagreb 1981. — S. Šterk, Avangardni trenuci Josipa Zemana, ČIP, 1982, 3–4. — S. Špoljarić, Josip Zeman – dizajn (katalog), Zagreb 1984. — D. Venturini, Josip Zeman, Zagreb 1984. — T. Lukšić, Josip Zeman, Skulpture u pokretu – 1964–92, Video projekcije (katalog), Zagreb 1993.

G. Q.

ZEMLJA, grupa lik. umjetnika lijevoga socijalnog usmjerenja i izrazita figurativnog izraza, osn. u Zagrebu 1929. pod nazivom Udruženje likovnih umjetnika »Zemlja«. Na prvom dogovoru o osnivanju grupe za predsjednika je izabran D. Ibler, a za tajnika K. Hegedušić. Grupa »Zemlja« nastoji stvoriti osebujuć lik. izraz oslonjen na pučku jednostavnost i pripovijedanje, ali i na eur. tradiciju (P. Brueghel, H. Bosch) i na suvremenu tzv. lijevu frontu umjetnosti (G. Grosz, O. Dix, F. Masereel). Ima određeni program i zalaže se za socijalnu tematiku i opće razumljivo lik. izražavanje, a odbacuje l'art-pour-l'art, naglašava crtež, jasan oblik i sadržaj te plošno rješavanje prostora i sklonost karikaturi i grotesci. Na prvoj izložbi »Zemlje« (1929. u Zagrebu) sudjeluju A. Augustinčić, V. Grdan, K. Hegedušić, D. Ibler, L. Junek, F. Kršinić, O. Mujadžić, O. Postružnik, K. Ružička i I. Tabaković. Usprkos jednostavnom programu i srodnim stavovima, članovi »Zemlje« stilski su heterogeni. Tijekom vremena sastav grupe se mijenja, odlaze F. Kršinić, O. Mujadžić, I. Tabaković i K. Ružička; pozivaju se gosti na izložbe (M. Detoni, N. Gvozdenović, D. Tiljak, K. Tompa, E. Kovačević, V. Radauš, Ž. Hegedušić, V. Svečnjak, E. Tomašević, A. Mezdjić, F. Vaić), od kojih neki postaju članovima »Zemlje«.

Na izložbi »Zemlje« 1931. gostuju arhitekti L. Horvat, J. Pičman, M. Kauzlarić, S. Planić i Z. Stržić, te na prijedlog K. Hegedušića seljaci-slikari iz Hlebina I. Generalić i F. Mraz. Tim činom promovirana je hrv. naivna umjetnost. Poslije I. Generalića i F. Mraza »Zemlja« prihvata samoukoga kipara P. Smajića, a »zemljaškom« duhu pripadaju i djela M. Viriusa. Svoj prilog »Zemlji« dali su također P. Franjić i D. Raušević. God. 1932. priređena je tematska izložba »Kuća i život« koja se u potpunosti poklapala sa »zemljaškim« programom. Nositelj izložbe bila je Radna grupa Zagreb (V. Antolić, V. Hećimović, Z. Kavurić, J. Seissel, B. Todorović, E. Weismann), bliska internacionalnom stilu 30-ih godina. Kao bitne probleme urbanizacije i stanovanja oni ističu socijalni kontekst življenja i bijedu najsiromašnijih slojeva pučanstva. U stilskom smislu odustaju od monumentalizma i esteticizma u korist gospodarskih i funkcionalnih činitelja te racionalizacije i standardizacije prostora. God. 1934. prikazana je izložba »Selo« u obradi S. Planića i uz suradnju E. Tomaševića. Arhitektura »Zemlje« dio je moderne hrv. arhitekture, u kojoj iznimnu važnost ima djelo D. Iblera. — Do idejnih polemika i polarizacija u okviru »Zemlje« dolazi 1933. poslije Krležina »Predgovora Podravskim motivima K. Hegedušića«, kada iz grupe (zbog neslaganja s Krležinim stavovima) istupaju A. Augustinčić, V. Radauš, D. Tiljak i O. Postružnik. Najdosljedniji član grupe ostao je K. Hegedušić.

Izložbe »Zemlje« održane su u Zagrebu (1929, 1931, 1932, 1934, 1935 – policijski zabranjena), Parizu (1934), Sofiji (1934) i Beogradu (1935). Osobito je važan doprinos grupe u pogledu aktualizacije sadržaja i proširenja zanimanja umjetnika za nove motive i područja društvenog života (selo, gradska periferija, industrijske četvrti), a cjelokupnim djelovanjem grupe prvi su put obuhvaćena različita lik. područja kao nedjeljiva cjelina. Kritička retrospektiva »Zemlje« održana je u Zagrebu 1971.

LIT.: Lj. Babić, Izložba grupe »Zemlja«, Obzor, 1929, 305. — K. Hegedušić, O izložbi »Zemlje« u Parizu, Književnik, 1931, 4. — D. Tiljak, Izložba »Zemlje«, ibid., 1931, 10. — Problemi savremene arhitekture (zbornik), Zagreb 1932. — M. Krleža, Predgovor